

Slovenski prostor med drugo svetovno vojno, 1941-1945

Navedi okupatorje in ozemlje, ki so ga okupirali

Slovenija v Jugoslaviji med 2. svetovno vojno

Slovenija in Yu je bila v celoti okupirana 11. aprila.

Napad na Jugoslavijo 6.4.1941. (ob 6.00 napad na Bg).

Italijani so svoje zasedeno ozemlje priključili Italiji 3. 5. 1941 in ga imenovali Ljubljanska pokrajina. (Ljubljana, Dolenjska, Notranjska).

Madžari so ozemlje priključili decembra 1941

Nemci so v zasedbenih ozemljih takoj svojo družbeno ureditev.. (Gorenjska , Štajerska). Načrtovali takojšen izgon 260.000 Slovencev.

Okupacijski sistemi so bili različni, (najhujši nemški),

Okupatorjevi ukrepi so bili **raznarodovalni**.

- Okupatorji so kršili mednarodno pravo , omejili so gibanje, svobodo govora, uvedli policijsko uro, živilske karte za živila, prehrano.
- fizično iztrebljanje/genocid, streljanje talcev, zapiranje in mučenje v taboriščih.... Izsiljevanje izdaj, nasilna mobilizacija moških v Wehrmacht
- skušali so Slovence zbrisati z zemljevida, etnocid, uničenje jezika, kult.
- Nad Židi, (1500 jih je bilo na slovenskem) genocid.

? Kakšen je bil odnos okupatorjev do Slovencev ?

Ali veš

- Da je aprila 1941 jugoslovanska vojska kapitulirala v 13 dneh,
- da je nemški načrt predvideval izselitev okoli 260.000 Slovencev – izselili so jih približno 71.000,
- da so Nemci najprej zaprli ali izselili izobražene in zavedne Slovence,
- da se je v Ljubljansko pokrajino iz drugih delov Slovenije priselilo okoli 20.000 beguncev.

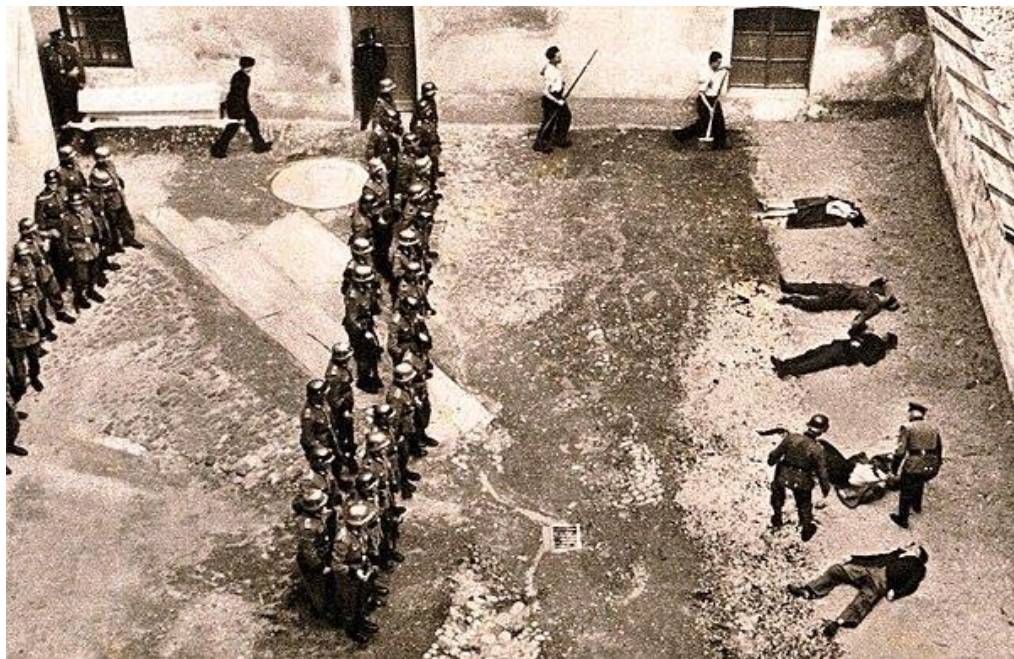
»Naredite mi to deželo nemško, tako nemško, kot je zgornja Štajerska.«
(Hitlerjeve besede spomladi 1941)

»Poučevanje v ljudskih šolah bo obvezno v slovenskem jeziku. V srednjih in višjih šolah bo fakultativen pouk italijanskega jezika. Vse službene odredbe bodo izhajale v obeh jezikih.«
(Ustavna določila Ljubljanske pokrajine, 3. maja 1941)

Kaj so želeli doseči okupatorji ob zasedbi slovenskega ozemlja?

NAČRTOVALI SO UNIČENJE SLOVENSKEGA NARODA.

**Nemci med streljanjem na sto talcev na dvorišču Starega piskra, Celja, 22. julij 1941. Fotografije je posnel celjski fotograf Josip Pelikan.
Hitler v Mariboru.**

Italijanski okupacijski sistem/ razlaga

- Italijani zasedejo Ljubljano 11. 4. – ustanovijo Ljubljansko pokrajino, (Dolenjska, Notranjska, Ljubljana) dopuščajo dvojezičnost v tisku, delovanje kulturnih društev, delovanje univerze je bilo večkrat prekinjeno; veliko kulturnih prireditev – poudarjanje italijanske kulture.
- V upravi pomembnejše funkcije v rokah fašistov ali tistih, ki so sodelovali.
- Leta 1941 se je v Ljubljani, potem ko je Ljubljano zavzela italijanska vojska, **vrge in utopil** morda najslavnejši ljubljanski župan, Ivan Hribar, zapisal:
- *Manj strašna noč je v črne zemlje krili, kot so pod svetlim soncem sužnji dnevi*

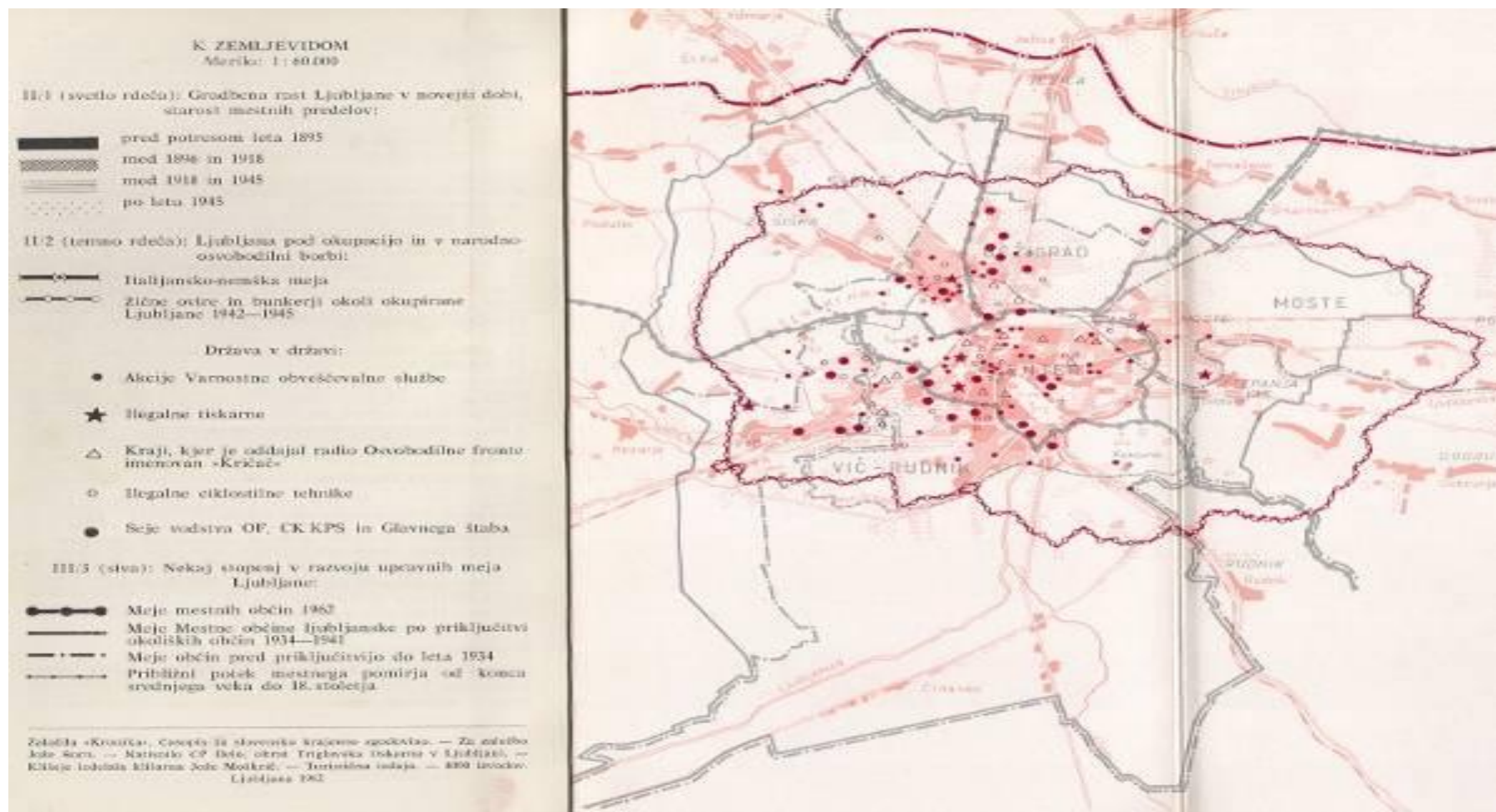
Robotti

- poveljnik okupatorske italijanske vojske v ljubljanski pokrajini

Gracioli - civilni upravitelj ljubljanske pokrajine

- Ker je bila **Ljubljana središče odpora** so jo februarja 1942 obdali z bodečo žico. Bodeča žica okoli LJ: 35 km dolgi obroč je bil širok med 5 in 8 m ter visok do 2 m. V sestavi obroča je bilo skupaj 206 bunkerjev.
- Od 1956 dalje pohod po poti spominov in tovarištva.

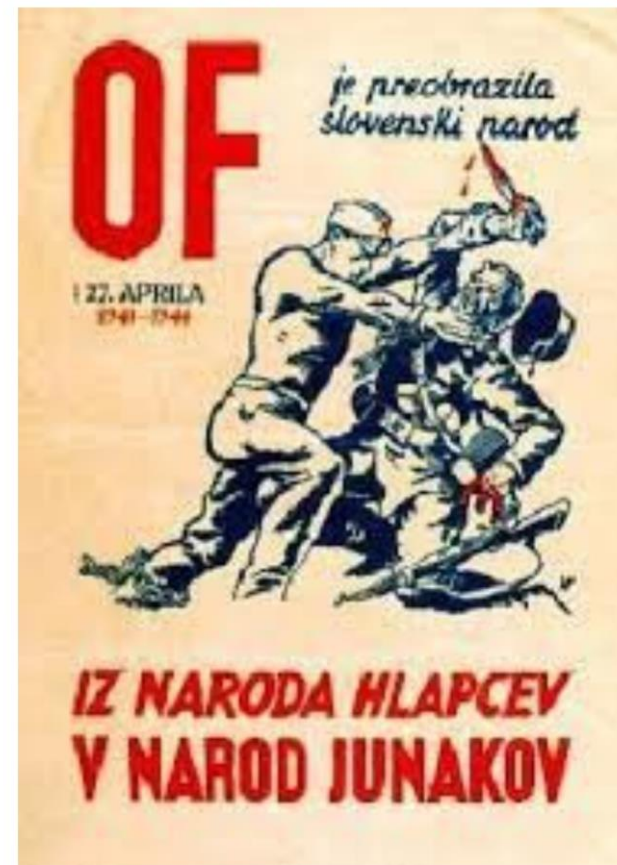
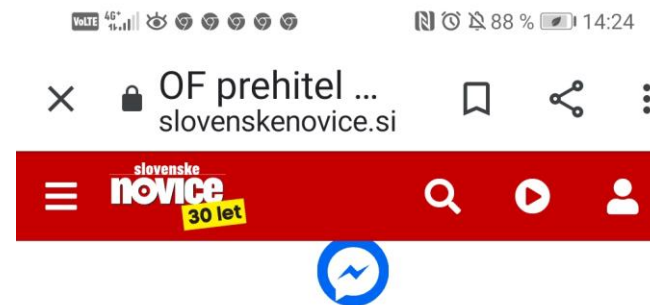
- Nekoč/ danes je na mestu zidu PST; zeleni prstan.

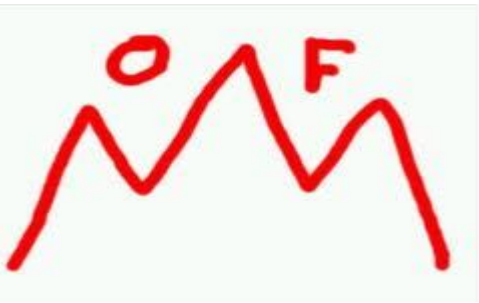

Središče odpora je Ljubljana

organizirano je:

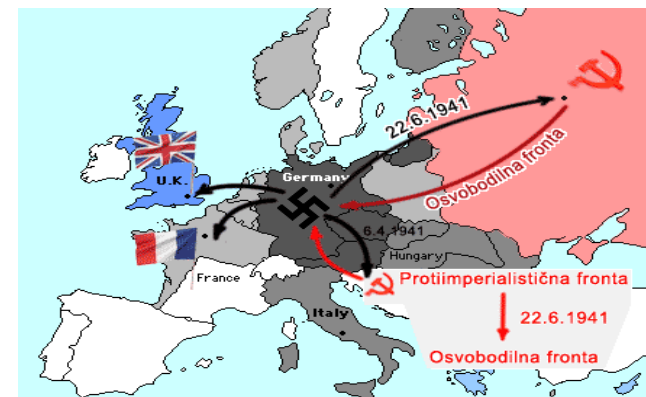
- Ustanovitev OF
- središče propagandne in obveščevalne dejavnosti , tiskarne
- razne delavnice za popravilo orožja, uniform in skladišča
- radio OF Kričač (od septembra 1941 do aprila 1942, ko so Italijani izdali odredbo o odvzemu radijskih aparatov) čez 40 lokacij radia.
- deloval odbor Ljudske pomoči (skrbeli so za družine internirancev, ilegalce, žrtve okupatorja,...)
- mobilizacijska komisija (skrbela za prehod v partizane)

Ustanovitev OF

- Ustanovljena 27. aprila 1941 v Vidmarjevi hiši v Ljubljani, danes je to drž. praznik
Dan boja proti okupatorju, 27. 4.
- (ironija, danes je v tej hiši nemško veleposlaništvo)
- pobudnik= KPS, (ilagalna komunistična partija Slo.) SZ bo vodilna opora v boju.
- Zapisali so gesla OF, nekatera so **bila sporna**:
npr..." boj proti lastni kapitalistični gospodi" je povzročila, da so bogati kmetje, industrialci, Cerkev... sodelovali z okupatorjem...
- Kdor ni z nami je proti nam.

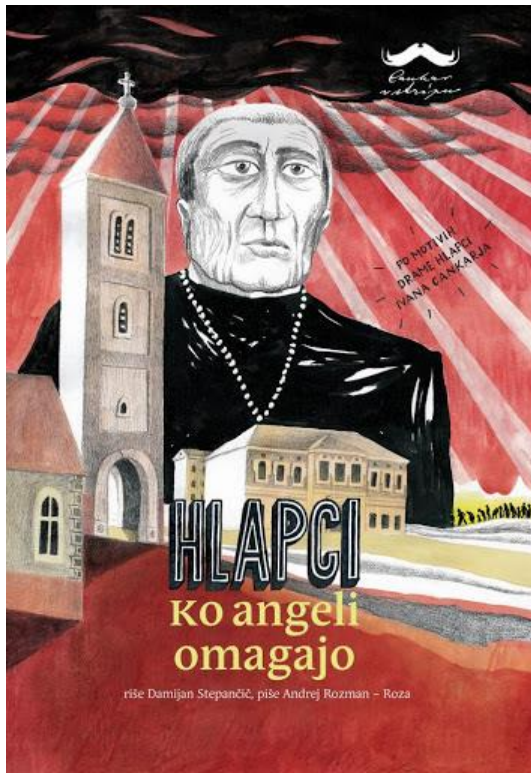

- **GESLA OF:**
- **1. Pravica slovenskega naroda do samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve in združitve z drugimi narodi.**
- **2. Osvoboditev in združitev razkosanega slovenskega naroda, vključno z koroškimi in primorskimi Slovenci.**
- **3. Sloga in enotnost zaslužjenih narodov Jugoslavije v njihovem boju za osvoboditev.**
- **4. SZ je vodilna sila** in glavna opora v osvobodilnem boju slovenskega naroda in vseh zatiranih narodov, je vzor enakopravnega sožitja med narodi. (?)
- **5. Osvoboditev je možna samo na ruševinah imperializma. (?)**
- **6. Brez boja proti lastni izdajalski kapitalistični gospodi** se zatirani narod ne more osvoboditi. (?)
- ustvarjala je širino v organiziranju protiokupatorskega odpora, ki ga je povezovala z za široke družbene sloje sprejemljivo zahtevo po **predružačenju družbenih odnosov.**

Dolomitska izjava

- Dolomitska izjava je dokument, ki so ga na pritisk Komunistične partije Slovenije o enotnosti Osvobodilne fronte 28. februarja 1943 podpisale Komunistična partija Slovenije in ostale stranke in je tudi **formalno priznala vodilno vlogo KP Slovenije v NOB**. Po načelu Lenina in socialnorevolucionarne cilje.

Zakaj so se Slovenci spopadli med seboj

Nasprotje med meščanskim in marksističnim taborom obstajalo že pred vojno – **nasprotje zaradi različnih idej in političnih pogledov**

Komunistična stranka se je odločila za **oborožen odpor**

Septembra 1941 ustanovitev Varnostno obveščevalne službe - **VOS**

„S smrtjo kaznovala“ številne protikomunistično usmerjene Slovence

»Člen II. S smrtjo se kaznuje:

1. kdor izda neposredno ali posredno oblastem okupatorjev ali z namenom izdaje priobči ali širi tajnosti organizacije in dela narodnega osvobodilnega gibanja;
2. kdor izda ali ovadi oblastem okupatorjev osebe, ki vodijo, sodelujejo ali podpirajo narodno osvobodilno gibanje;«

(Odlok SNOO o zaščiti slovenskega naroda in njegovega gibanja za osvoboditev in združitve, 16. septembra 1941)

Meščanski tabor se je odločil za **lojalnost do okupatorja**

»Fantje, bodimo oprezni! Komunisti se hočejo vti-hotapiti tudi v naše katoliške organizacije, da bi jih uničili in zapeljali našo mladino v najhujšo zмотo. /.../ Komunistu velja naš boj, za katerega je vredno žrtvovati veliko moči, da obvarujemo naš narod pred najhujšim sovražnikom.«
(O komunistični propagandi, Kres, št. 15, 1940)

Nekateri sodelovali z okupatorji – **kolaboranti ali izdajalci**

Vloga katoliške **cerkve**

Ustanovitev vaških straž

Nestrpnost med obema taboroma je prerasla v oborožen spopad med Slovenci – **DRŽAVLJANSKO VOJNO**

Meščanski tabor je **poleti 1942** v **Ljubljanski pokrajini** ustanovil oborožene skupine – **VAŠKE STRAŽE**

Namen delovanja:

- samoobramba podeželskega prebivalstva pred revolucionarnim nasiljem OF,
- uničiti partizansko gibanje

Italijani so jih priznali za svoje **prostovoljne protikomunistične milice**
- **MVAC**

Na sliki pripadniki vaških straž v Grčaricah.

Z **oboroženim sodelovanjem z okupatorjem** so pripadniki vaških straž, četnikov in meščanski tabor zašli v **kolaboracijo** oziroma **izdajstvo**.

Ob kapitulaciji Italije so se z vaškimi stražami in četniki spopadli **partizani** in jih **premagali**.

Turjak

Grčarice

Po kapitulaciji Italije je naraščalo število partizanov.

Ob vaških stražah je na Slovenskem delovalo tudi **Četniško gibanje**

Povezani z voditeljem četniškega gibanja v Jugoslaviji Dražem Mihailovičem

Povezali z Italijani

Napadali partizane

Ilegalno ustanavljali oborožene oddelke

Kolaboracija, sodelovanje z okupatorjem in državljanska vojna na slovenskem (v ljubljanski pokrajini, Dolenjska).

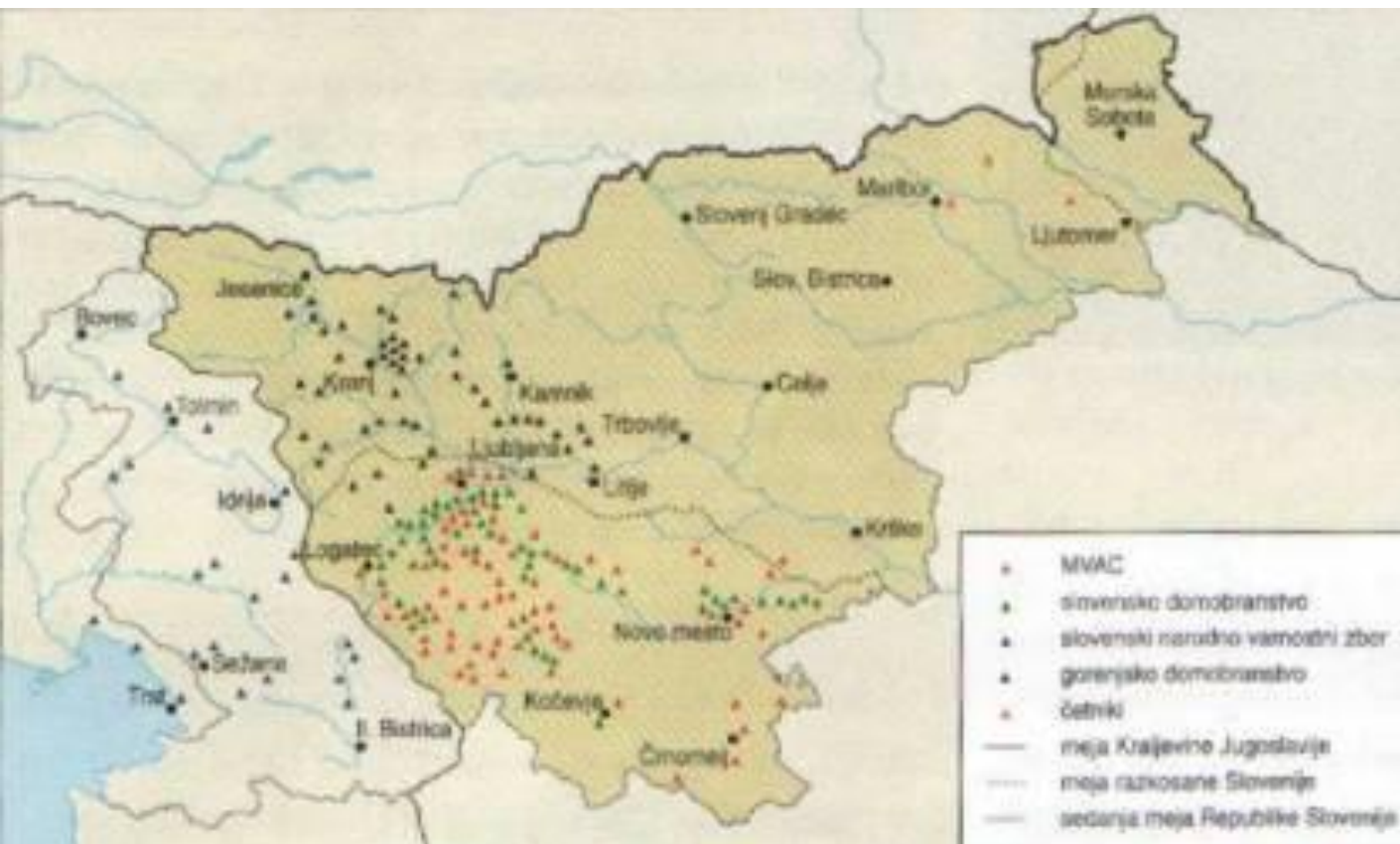
Zaradi strahu pred **komunizmom in nepotrebnega partizanskega nasilja** so nastale **vaške straže**, sestavljene iz vaščanov, ki so varovali svoje vasi.

Prve vaške straže so bile ustanovljene pri Šentjoštu nad Horjulom 1942 predvsem zaradi samovolje nekaterih partizanskih poveljnikov.

Ideološko in organizacijsko podporo so vaške straže imele predvsem v delu duhovščine RKC v Sloveniji in italijanskemu okupatorju, ki jih je oborožil z zastarelim orožjem in imenoval protikomunistična milica (bela garda).

- Po kapitulaciji Italije se je večina pripadnikov MVAC zatekla na grad Turjak, kjer so bili skupaj z belogardisti uničeni. 1943.
- 1944 so bili ustanovljeni **domobranci**.

- **Kolaboracija- sodelovanje z okupatorjem:** od februarja 1942 poteka na slovenskem državljanska vojna.

dilnim so sodili oktobra 1943 na sodnem procesu v Kočevju (izredno vojasko sodisce); izvensodno jeseni usmrčenih nekaj sto nasprotnikov NOB

Iz življenja pod fašisti

- *na Primorskem (1/4 Slo) smo vsako jutro ob prihodu v šolo morali ponavljati : »lo sono nato sotto l'Italia, e' sono Italiano« (Rojen sem pod Italijo in sem Italjan). Najprej posamično, nato še v zboru ves razred skupaj...*
- *Ko so se v t.m.« Ljubljanski provinci» organizirale »Vaške straže« (proti komunistična milica) in so ti stražarji prejeli orožje, obleko, plačilo, zavetje in vodstvo italijanskega okupatorja, je ena tretjina sedanjega ozemlja in ena tretjina prebivalstva sedanje Republike Slovenije že več kakor 25 let ječala pod tem istim zavojevalcem.*

QUI SI PARLA
SOLTANTO
ITALIANO

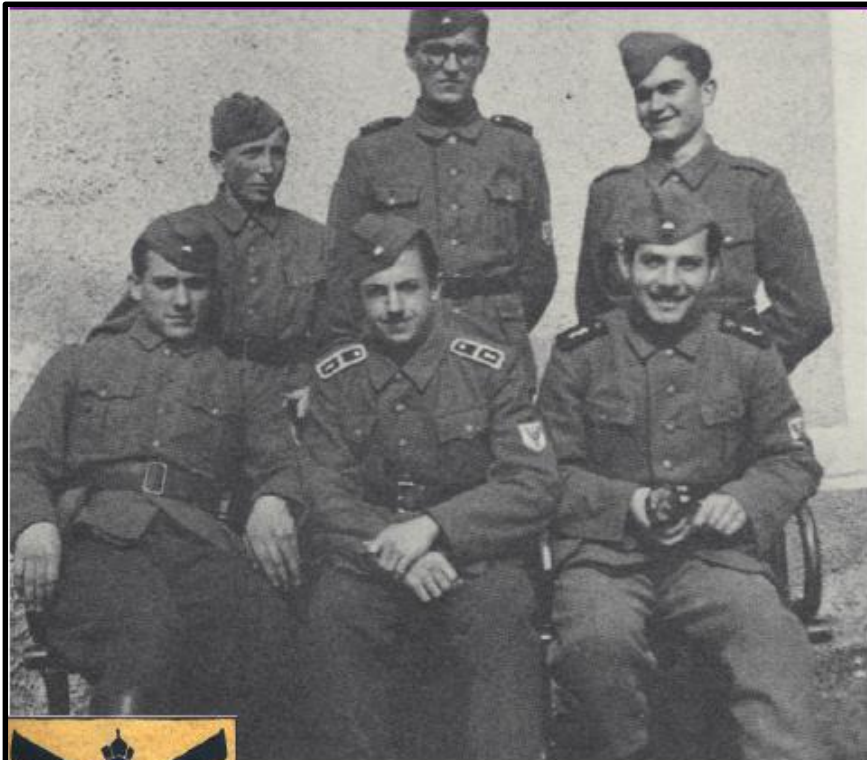
Kam? domobranc, partizani...

- *„Dolga leta sem preživel in služboval v Žireh. V letih kmalu po vojni je to bilo, ko so bili spomini še živi in so bili ljudje o vojnih dogodkih pripravljani veliko povedati.*
- *Tudi o organiziranju vaških straž v Šentjoštu, Smrečju, Treh Kraljih, Suhi dol, Rovte in v vaseh t.im. kolobocije. Bili so primeri, ko je enota partizanov prišla v vas. Borci so bili prezebli, lačni, slabo oblečeni in preganjani od italijanske vojske. Če hrane niso dobili prostovoljno so vzeli kmetu živinče iz hleva, krompir s shrambe, vrečo moke v trgovini kakšnemu trgovcu itd.*
- *Partizani so temu rekli rekvizicija, nekateri domačini pa tatvina. In tatvino je treba prijaviti oblastem. In partizani so vsako tako naznanitev italijanskim oblastem šteli kot izdajstvo.*
- *Dosti krat so bila taka dejanja povod za nasilje, maščevanje nad domačini. Pri domačinih pa razlog za samozaščito. Tako so nastajale »Vaške straže«, ki pa so jih italijanske okupacijske sile kaj hitro obrnile sebi v prid in iz njih ustanovile zdaj že vsem poznano MVAC – Milizia volontaria anti-comunista.“*

Krvavi obračuni , Sveti Urh in grad Turjak

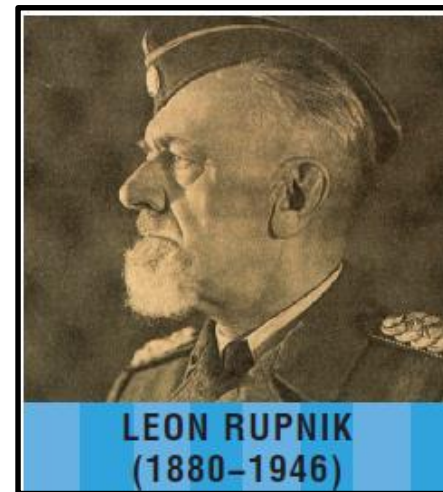
Po kapitulaciji Italije 1943 so prišli Nemci

Enote domobrancev so sestavljali nekdanji pripadniki vaških straž in četnikov pa tudi mnogi protikomunistično usmerjeni mladinci in študentje.

Po kapitulaciji Italije so oblast nad Ljubljansko pokrajino prevzeli **Nemci**.

Vodstvo so zaupali **Leonu Rupniku**.

LEON RUPNIK
(1880–1946)

Na pobudo Leona Rupnika je bilo ustanovljeno
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO,
da bi Slovence branili pred komunizmom in sodelovali s Hitlerjem

- Delovali kot pomožne policijske sile pod nemškim poveljstvom.
- Predvsem varovali prometne povezave in vasi.
- Med nemškimi ofenzivami proti partizanom pomagali redni nemški vojski.

Ob koncu vojne so se **umaknili** na avstrijsko **Koroško** in predali **zaveznikom**.

Aprila 1944 **prisegli** Hitlerjevi Nemčiji.

Od Nemcev **dobivali** orožje in plačilo.

Delovali v Ljubljanski pokrajini, na Primorskem in Gorenjskem.

Domobranstvo štelo okoli **13.500 mož**.

• Domobranska prisega z dne 20. aprila 1944. (Iz Slovenca, 21.aprila 1944.)

- Domobranci so bili prostovoljne pomožne policijske enote – imajo enake ugodnosti kot nemška policija – plačo, orožje, obleko. Velika zamera v slovenski politiki je prisega 20. aprila 1944, ustanovitelj Leon Rupnik, po kapitulaciji Italije ustanovljeni. Maja 1945 so se umaknili na Koroško, predali Britancem, ti so jih vrnili v Jugoslavijo, ki jih je večino pobila v Teharjah in Kočevskem Rogu.

DOMOBRANSKA PRISEGA

»Prisegam pri Vsemogočnem Bogu, da bom zvest, hraber in svojim nadrejenim pokoren, da bom v skupnem boju z nemško oboroženo silo, stoječo pod poveljstvom vodje velike Nemčije, SS četami in policijo, proti banditom in komunizmu kakor tudi njegovim zaveznikom svoje dolžnosti vestno izpolnjeval za svojo slovensko domovino kot del svobodne Evrope.

Za ta boj sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje. Tako mi Bog pomagaj.«

Vir: Domobranska prisega z dne 20. aprila 1944. (Iz Slovenca, 21. aprila 1944.)

OBLIKOVANJE SLOVENSKE DRŽAVNOSTI

- **1943, okt. je potekal zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju** (volitve po vsej Sloveniji) – izrekli so se za demokratično Jugoslavijo, (izbrali so poslance za II. zasedanje AVNOJ v Jajcu, BIH).
- 19. februar **1944 prvo zasedanje SNOO v Črnomlju**, ki se razglasi za slovenski parlament – deluje do drugega zasedanja septembra 1946, prevzame funkcijo vlade.
- **5. maja 1945 je bila v Ajdovščini ustanovljena slovenska vlada.** Prvi predsednik = Boris Kidrič.
- Postopoma so na osvobojenem ozemlju (v Beli krajini) začele delovati kulturne in znanstvene institucije- 1944 Slovensko narodno gledališče; 1944 Znanstveni inštitut
- **Osvoboditev Slovenije, 8. 5. 1945.**
- Spopadi z nem vojsko še do 15.5.1945

Razvoj nove oblasti v Jugoslaviji

Vodilno vlogo pri vzpostavljanju nove oblasti v Jugoslaviji je imela **Komunistična partija Jugoslavije**, ki jo je vodil **Josip Broz Tito**.

1942 ustanovili AVNOJ.

Novembra 1943,
drugo zasedanje Avnoj-a v Jajcu, BIH

- odvzeli pristojnost vladi v izgnanstvu, prepovedali vrnitev kralju, dokler se ljudstvo ne izreče o monarhiji ali republiki,
- imenovali začasno jugoslovansko izvršilno oblast (vlado),
- razglasili združitev jugoslovanskih narodov v federativne enote,
- potrdili priključitev Slovenskega Primorja, Beneške Slovenije, Istre in Zadra k Jugoslaviji.

Dr. Ivan Ribar, predsednik Avnoj-a.

Zasedanje v Črnomlju, 1944

prva slovenska vlada v Ajdovščini, 5.5. 1945
in osvoboditev Ljubljane, 8.5.1945

Kako so potekali sklepní boji

»Tovariši borci, komandirji in komandanti in politíčni komisarji Narodnoosvobodilne vojske! /.../ Se spominjate, kako je pred poldrugim letom sovražnik pogнал na nas vso svojo silo, da bi nas zatrl? Takrat smo rekli: ne boš! Mi bomo zmagali. Naši zavezniki Sovjetska zveza, Anglija in Amerika so nam takrat že mogli pomagati.«

(Titov govor ob osvoboditvi Beograda, 1944)

Enote Jugoslovanske armade ob osvoboditvi Trsta.

Slovenska partizanska vojska dosegla cilj – **osvoboditev vsega slovenskega narodnega ozemlja.**

Poleti 1944 - **Nemci** se začeli **umikati** z Balkana.

Marca 1945 se je partizanska vojska preimenovala v **Jugoslovansko armado** – JA.

1. maja 1945 – partizani zasedli **Trst**, teden kasneje **Koroško**,
9. maja 1945 - osvobojena **Ljubljana**

15. maja 1945 končana vojna v **Sloveniji** in s tem tudi v **Evropi.**